

Willem Vermandere Volle dagen

Fragmenten uit mijn brieven

Bloemlezing door Manu Adriaens

1990

14 JULI 1990

Een nieuw machien in huis: een heuse echte tekstverwerker. Wat krijgen we nu? De landelijke schrijvelaar, de antieke minnezanger verkoopt zijn middeleeuwse ziel aan de computer? De eerste brief die ik ermee schreef, is voor altijd verloren voor het nageslacht. Gewoon de 'Save' vergeten en het onheil was geschied. Plezant is dat. Vroeger moest de bibliotheek afbranden, nu is het induwen van een knopke te veel of te weinig voldoende om het monnikenwerk van een uur weg te vegen.

17 JULI 1990

't Is nog in de vroege morgen, een ochtend in juli. Grote vakantie, iedereen slaapt uit, zo ben ik de eerste wakker. Dat heeft zijn charmes: koffiezetten, het nieuws horen op de radio en hier nu al in mijn schrijfkot kruipen binst dat iedereen nog slaapt.

Vanuit mijn bed had ik de vogels al gehoord, die zijn al veel langer in actie. Ik heb de vuilzak al buitengezet, maar om de gazet te lezen is het nog te vroeg. Misschien zouden we regelmatig voor een lange periode geen gazet mogen lezen, om de buitenwereld niet al te veel in ons te laten binnendringen. Maar ja, dat is een dilemma waar we voor gezet worden. Je wil

weten wat er in de wereld gebeurt, en tegelijk wil je in harmonie leven met jezelf, u niet te veel ondersteboven laten keren door al die gebeurtenissen. De gulden middenweg... soms zo moeilijk te bewandelen.

Ik ben content van mijn nieuw machien. Eerst moest ik niet weten van zo'n tekstverwerker, tot ge er u in een zwak (of helder) moment van laat overtuigen. En nu wil ik hem al niet meer missen. Ik heb dat een beetje mee van mijn vader. Die wilde ook niet vlug een nieuw machien of auto kopen, lag er dan nachtenlang van wakker, maar als de koop eindelijk besloten was, was hij de eerste om er gebruik van te maken. Ik ben de telg van een curieus geslacht: jezelf niet gauw trakteren, voortploeteren gelijk dat 't gaat, 'het gaat nu al zo lang alzo, waarom moet dat nu veranderen?'

Maar dit machien biedt dus enorme mogelijkheden, vooral voor mijn *Knack*-stukjes. Ik kan nu eindeloos corrigeren, tussenlassen, kopiëren en printen. Het schrijven wordt iets ontstoffelijks, het is alsof je geest rechtstreeks op het scherm verschijnt. Ik voel dat ik er al goed weg mee kan en dat het een instrument is te mijnen dienste, om mijn gedachtecronkels heel vlot zichtbaar te maken. Ik zou mijn leven kunnen gaan slijten aan dit klavier, sprookjes schrijven voor de kinderen, verhalen, heel uitgebreid, mijn memoires (nu al!). Maar nee, straks kruip ik weer achter de kerk om voort te doen aan het beeld dat ik gisteren begonnen ben. En morgen moet ik gaan zingen op de Gentse Feesten. Zo is er alle dagen wat. Die spanning, die afwisseling, het voortdurend hunkeren naar het andere, dat is niet onbelangrijk. Het kan gevaarlijk zijn als je ziel altijd wegloopt, maar ikzelf vind het een vorm van relativeren. Mijn succes als zanger heeft me geleerd op het moment zelf een grote concentratie op te brengen, een hevig vuur te voelen branden, maar als ik van het podium ga, is het over. Het is weg, ik neem het niet mee naar huis. We stappen weer

een meter naar beneden (letterlijk en figuurlijk), we komen weer op de begane grond.

We willen graag binnenkort nog eens een paar dagen naar Frankrijk, naar Chaumont-le-Bois. We moeten onze vrienden ginder toch nog eens een goeiedag gaan zeggen. 't Is curieus hoe je gehecht geraakt aan een streek, en vooral aan de mensen die je daar hebt leren kennen en van wie je enorm veel vriendschap krijgt. En 't is wonderlijk, maar 't zijn allemaal Fransmans die geen echte Fransmans zijn: lang geleden uitgeweken Belgen gelijk Bertha en Godelieve; een Italiaan zoals Ettore met zijn kapotte hand; de kleine Spanjaard Marco uit Salamanca, die in de steenzagerij werkt; een paar Portugezen ook. Marco zei het eens schoon in zijn simpel Frans: *'Moi étranger, vous étranger, nous copains.'*

25 JULI 1990

Het is hoogzomer in Steenkerke. Een zomer zoals die nog bestond toen we kind waren en we in ons dorp op de stoppelvelden rondzwierven. Voor zover ik me herinner, ben ik ieder jaar voor een ganse dag naar de zee geweest. Dat was met de dorpsharmonie Sint-Cecilia uit Lauwe. Ik zal nooit de uitgelatenheid van de bende muzikanten, hun vrouwen en kinderen, vergeten zodra we een heel end voorbij Diksmuide de duinen in zicht kregen. De opperste verrukking deed heel de autobus rechtveren (de reizigers, althans).

In De Panne heb ik als zesjarig jongetje voor het eerst de zee gezien. De reis hadden we gemaakt in vrachtwagens van de brouwerij Demedts, waar veel mensen van het dorp hun boterham – en hun bier – verdienden. Mijn vader, de wagenmaker, zal wel degene geweest zijn die zorgde voor de banken,

om ons een beetje comfortabel te laten reizen. Later, toen de tijden voorspoediger werden, gingen we in echte autocars. In de voornoen moesten we muziek spelen, een concert op de dijk, en 's avonds een wandelconcert: van het ene café naar het andere, om de vakantiegangers, de 'rijkemensenkinderen' die er heel de vakantie verbleven, op sleeptouw te nemen en ze ook in de cafés te krijgen. Overal dronken de muzikanten een pint. Ik kreeg een reep chocolade, die ik opspaarde voor thuis. Maar heel de namiddag waren we vrij. Dan ploeterden we in het water, verzamelden schelpjes, maakten putten in het zand en bouwden kastelen. Ook de volwassen muzikanten die niet eens een zwembroek hadden, doken in hun bleke onderbroek het sop in. Hoe dat dan verder met hen moest die dag, weet ik niet meer.

10 OKTOBER 1990

Het verjaardagsconcert van Derroll Adams, vorige week in Kortrijk, vond ik subliem. Van zeven uur 's avonds tot kwart voor een 's nachts, zonder een minuut verving. Geen rommelige toestanden, iedereen speelde perfect, een heerlijk geluid, een volle schouwburg met geestesgenoten. Ik zat naast Jan De Wilde en Lieve. Ook Walter De Buck was er, net als Alfred en Kristien. Veel oude folkfreaks, baarden en lang haar, overjaarde hippies, al wat je wil maar 't was prachtig. Er kwam een vreemd geluksgevoel over me. Al die mensen zijn met de kern van de zaak bezig, puur, geen nutteloze versierselen, beheersing van de decibels, poëtische taal (voor zover ik het Engels van die gasten versta).

Een schone kleine uitstap met Chris achter de rug, terwijl Peter paste op Amalia en Augustijn. Bestemming: Laon, hele-

maal niet zo ver van hier. We vertrokken op woensdag pas na de middag en de donderdagavond waren we al terug. Laon, zo hoog gelegen op een heuvel, een kathedraal met vele torens, waar al die beestenkoppen uitspringen, 't is de moeite waard. We logeerden in een simpel hotelletje in de *basse-ville*. Na het ontbijt deden we te voet de klim, langs de lange trap naar boven. Een bezoek aan de kathedraal, een wandeling door het stadje bij mooi herfstweer, 's middags nog wat gegeten, en dan op 't gemak de terugreis aangevat, langs kleine wegen, zoals we het liefst reizen. Onderweg, in Le Chateau Cambresis, bezochten we het Matisse Museum. Chris was er niet echt enthousiast over, en zo overrompelend is dat inderdaad niet, maar ik vind Matisse wel interessant. Hoe hij tot zijn laatste levensmomenten, toen hij bedlegerig was, nog gekleurd papier knipte en er grote composities mee maakte. Heel zijn leven lijkt hij wel gezocht te hebben naar uiterste vereenvoudiging in lijn, kleur en vorm. Al hou ik zelf meer van artiesten die de zaken gecompliceerder maken, die overdaad plegen in kleur en vorm.

Heel lang willen we eigenlijk nooit weg van huis. Trouwens, het kán niet en het hóéft niet. 't Is hier dat we 'het' moeten maken.

Volgende week donderdag spelen we in Winschoten, Nederland. Vrijdagavond moet ik op tijd weer thuis zijn, want ik word plechtig opgenomen in de rangen van de Veurnse kastelanij, of hoe heet dat beest ook weer? Er wordt verwacht dat ik een speech of zoiets zal afsteken. Ik zal tegen dan wel een stukje schrijven, over mijn scepticisme in verband met de streekontwikkeling, het toerisme, de autostrade, de zelfgenoegzaamheid. Het lint dat ze me om de schouders hangen, zal niet in staat zijn om mijn bek te stoppen over dit Westhoekje, de teloorgaande authenticiteit, het steeds maar

voorrang geven aan materiële zaken, het nooit genoeg hebben van de taart van toeristen en industrieterreinen.

29 OKTOBER 1990

Mijn ouders wonen nog altijd in Lauwe. Af en toe telefoneer ik eens, minstens om de veertien dagen spring ik er binnen. Je leeft dag in dag uit, je bent bezig, je gaat op in je werk, maar om de zoveel tijd zeg je tegen jezelf: 'Hé, die zijn er ginder ook nog. Los van mij.' Eigenlijk is een mens een eenling, die in zijn leven zoekt naar de tweede. Hij hangt met steeds dunne draden vast aan zijn ouders, en hij voelt dat de band met zijn kinderen ook verandert. Ze laten u los, je wordt weer 'allener'. Ik spreek niet graag van 'eenzaam', dat klinkt zo triestig. Alleen: dat is positief. Je hebt het nodig. Je moet alleen kunnen zijn, anders doe je niets persoonlijks, niets in stilte, niets in uw eigen.

Intussen nog een tentoonstelling geopend in Menen (in groepsverband). Er hangen twintig lino's, het wordt al een serieuze verzameling. Ik ben onvermoeid verder aan 't werk aan een nieuwe serie, meer contrast in zwart en wit, strakkere composities, meer en meer figuren.

De inleider in Menen kon er niet goed weg mee, met mijn prenten en met de titels. Ze kunnen je werk niet in een of ander vakje steken, je valt buiten de mode, en daarom is het misschien moeilijk om het mooi te vinden. Dat is dus weer een beetje alleen zijn. Maar je bent er niet ongelukkig om, je wordt er gewoon wat stiller van, nog wat meer op jezelf geplooid – zo is het lot, als je eigenzinnig werk maakt. Ach, denk je dan, vroeg of laat zullen ze het wel snappen. Het contentement dat je beleeft aan het maken, overtreft al de rest. Het is

een bezetenheid om te werken, om een spoor na te laten, iets te zeggen over de tijd waarin je leeft, iets door te geven aan het nageslacht. Creatief zijn is religieus zijn. Verbonden zijn met zij die na u komen. Je eigen herinneringen aan je ouders en grootouders, je roots nieuw leven inblazen, om ze vervolgens verhevigd door te geven.

Alleen zijn. Gelukkig zijn Chris en ik goed met ons tweeën alleen, dat is het ideaal. In mekaars nabijheid kunnen werken, elk aan het zijne, stilzwijgend. Zonder mijn venster met zicht op de keuken zou ik me hier in mijn schrijfhok, mijn vleugeltje, niet goed voelen.

8 NOVEMBER 1990

Mijn bohemersleven te velde, ik zit er weer volop tot over mijn oren in. De zanger, de muzikant, de globetrotter, de minnesteel die de mensen het hof maakt. Gisteren en vandaag eventjes thuis om wat te suffen, wat koppijn te hebben. We lachten er deze middag nog mee aan tafel. Ik zei tegen onze dochter Amalia: 'Thuis zijn om te kriepen en weg gaan om te zingen.'

Uiteindelijk is dit mijn grote opdracht: overeind blijven in al dat gewoel. Hoever mag ik gaan in het geven van mezelf? Waar begint de roofofbouw?

Er is op dit moment een groot blok witte marmer onderweg van Carrara naar Steenkerke. Ik heb namelijk een grote serieuze bestelling gekregen, voor een beeld aan de ingang van de kliniek in Veurne.

Mijn beelden en mijn geschrijf, liedjes en stukjes, komen steeds dicht bij mekaar, ik moet enkel maar wat meer

souplesse ontwikkelen om over te stappen van de ene trein op de andere. Een lino corrigeren, op mijn gitaar spelen, aan een half liedje prutsen... Vooral maar zien dat het in mijn arme hoofd niet allemaal tegen mekaar botst. Er zijn dagen dat het niet lukt: je neemt tien dingen ter hand en legt er elf weer neer. Maar ik doe voort, dag in dag uit. Soms met groot ongeduld, omdat het niet gaat zoals je het zou wensen en zoals je het leest in de levensbeschrijvingen van al die grote artiesten. Al denk ik dat het bij die kerels ook niet allemaal zo rechtlijnig verloopt. De aarzelingen, de halve mislukkingen, ze horen erbij.

Aan vriend-schrijver Hedwig Speliers heb ik gevraagd wat het kan kosten als je zelfstandig een boek uitgeeft. In Brussel houden mensen me namelijk al tegen op straat om te vragen of mijn *Knack*-stukjes niet in boekvorm te krijgen zijn.

Ach, als de tijden rijp zijn, zal dat wel bijna automatisch gebeuren. Ik wil niet gaan schooien bij uitgevers, niet op mijn knieën voor ze vallen. Bij veel van die mensen leven nu eenmaal nogal vastgeroeste vooroordelen tegenover de buitenkanters van het land. Een West-Vlaamse polderboer is geen Sinjoor, Strop of Brusseleir. Hoe dan ook, dat schrijven is voor mij uitgegroeid tot zo'n ontzaglijk innerlijk avontuur, dat niemand me nog kan afnemen. Wel of niet gebundeld worden in boekvorm blijft secundair. Het is al heel wat dat ik om de drie weken enkele duizenden lezers heb. Ik ken grote dichters die het met minder moeten stellen.

Zoon Peter lijkt in Antwerpen een betere draai gevonden te hebben dan vorig jaar. Laat ons hopen dat hij volhardt en zich concentreert op wat hij moet doen. Vier avonden in de week volgt hij de tekenlessen in de academie. Hij kwam al naar huis met levensgrote blote vrouwmensen, zomaar met houtskool

op grote bladen papier vastgelegd. Zou zijn oude vader dat ook kunnen, daar zo rustig bij zitten? Of zou hij met bevedende handen misvormde creaturen voortbrengen? Ik teken heel veel, maar liefst naar niet-model. Dan mag ik fantaseren.

25 NOVEMBER 1990

Zondagen zijn voor mij moeilijke dagen, hoewel deze van gisteren onverwacht nog zeer vruchtbaar is geworden. Ik was al weken met een liedje bezig, heel moeizaam, strofe per strofe, maar gisteren kwam de geboorte echt definitief op gang. Het gaat over reïncarnatie. Het geloof dat we allemaal ooit terugkeren in de gedaante van een dier, of erger nog, als voorwerp, baksteen, onderdeel van een auto – al naargelang van je gedrag in je huidige leven. Tot ik me begin af te vragen wat mijn eigen bestemming zal zijn, met al mijn kritiek op Kerk en paus, als slechte flamingant, als zanger van valse noten. Enfin, ik heb er een lang verhaal van gemaakt, dertien strofen met telkens acht rijmende verzen. Ook de muziek stond op zijn pootjes tegen gisterenavond laat.

Vader en moeder komen woensdag op bezoek. Een vriend brengt hen mee uit Lauwe. Moeder heeft weer een felle breifurie. Ze heeft een serie kousen afgewerkt en is nu aan een 'Noorse' pullover bezig voor onze Amalia. Chris kan bijna niet rap genoeg spinnen. Vader heeft een mooi apparaat gemaakt, dat kan ronddraaien, om de strengen wol op te zetten. Op zijn gevorderde leeftijd kan hij het nog altijd!

De dagen worden steeds maar korter, de avonden langer. Veel tijd dus om te schrijven en te tekenen. Ik zal niet zeggen 'om gezellig te zitten keuvelen', want zo'n keuvelaars zijn Chris en

ik niet. We hebben er geen behoefte aan om voortdurend van alles en nog wat te bespreken, 'uit te praten' zoals dat heet. In een levenslange verhouding tussen mensen moet er eerst en vooral instinct zijn, intuïtie, voordat het zakelijke verstand zich ermee gaat bemoeien.

Soms vind ik dat die vent die op het podium staat en die op de radio te horen is, wiens platen in zoveel huizen gedraaid worden, een andere is dan degene die in zijn atelier werkt en die hier aan 't schrijven is. Dat gevoel van vervreemding tussen die twee is mij al vele jaren bekend. Het is trouwens zeer goed om die toverwereld van spots, publiek en applaus telkens weer achter me te laten. Terug naar Steenkerke, naar Moeder Aarde, ons nest, onze keuken, ons bed, terug naar mekaar.

We hadden een aangename avond bij Hedwig en Antje. Hedwig is een scherpe geest, die me altijd weer opnieuw wakker maakt, die er zijn gespreksgenoten altijd weer voor behoedt zelfgenoegzaam in te dommelen. Hij spoort voortdurend aan tot zelfkritiek, komt voortdurend af met een nieuwe schrijver of filosoof. Nu moet ik iets van DUBY lezen over de middeleeuwen. Hij geeft me een pluim voor mijn *Knack*-stukjes, maar wijst me meteen ook enkele zwakke plekken aan. Hij vraagt hoe het staat met de beelden en moedigt me aan om de lino's verder te ontwikkelen.

Samen met Antje kwam hij zo'n maand geleden kijken naar een optreden in De Panne, heel onverwachts. Het was vele jaren geleden dat ze nog iets van mijn openbaar leven meemaakten. Ook dat kan Hedwig dan heel raak ontleden. Hij ziet vondsten, structuren en technieken, terwijl die dingen eigenlijk vooral instinctief ontstaan. Maar instinct is niet genoeg: je moet eindeloos herordenen, schaven, polijsten. Dat mag de luisteraar echter niet merken. Die moet het ge-

voel hebben dat alles heel spontaan, zomaar in één 'geute', tot stand kwam.

Eind november, de kortste dagen van het jaar tegemoet. Een schoon jaargetijde. Tijd voor onze binnenwereld. Een goede tijd om te slapen en te dromen.

27 NOVEMBER 1990

Telefoon van Willem-Paul en Inez uit Arnhem. In een tweedehandsboekhandel hebben ze een mooie Larousse-encyclopedie voor mij op de kop getikt, een uitgave van 1983, in 25 delen, voor een zacht prijsje. Het zal januari worden voor we ginder geraken: de eerste keer dat we er weer logeren met de muzikanten.

Boeken zijn gevaarlijk. Je kan erdoor op de brandstapel terecht komen en dictators zijn er vaak heel bang voor. Een van de aangrijpendste lessen die ik gaf in mijn tijd als godsdienstleraar, was toen ik bij mijn veertienjarige leerlingen de bewondering en het ontzag wilde opwekken voor het boek der boeken, de Bijbel. Een half uur lang somde ik het belang en de grootheid van de Heilige Schrift op, terwijl ik mijn exemplaar plechtig in de hand hield. Tot een kereltje op de achterste rij op mijn zenuwen begon te werken. Hij zat daar maar te spotten en de andere leerlingen af te leiden. Ik ontstak in een Roomse woede, stapte naar die lastpost en gaf hem met het heilige boek een dreun op zijn raap. Ik heb nooit beter lesgegeven dan die dag. Van de jongen heb ik nooit meer iets gehoord. Misschien leeft hij nu ergens in een trappistenklooster, weg van de wereld. Sedert de klop van het boek was hij een ander mens geworden. Zoals ook Sint-Paulus eerst een chris-

tenvervolger en spotter met de geschriften der voorvaderen was, tot God hem van zijn paard bliksemde.

In de krant las ik een mooi interview met Jozef Deleu, de man van *Ons Erfdeel*, goede vriend van jaren ver al. 'Mijn vaderland, dat is het Nederlands.' Helemaal waar. Wij zijn gek op Frankrijk, en Italië is ook een land om een leven lang naar te hunkeren, maar er is niets aan te doen: we zijn van hier en zonder onze taal zijn we niet thuis.

3 DECEMBER 1990

Eindelijk nog eens een brief geschreven naar Gisela, Armand en Lieve in Keulen. Ik speur wekelijks in de krant naar tentoonstellingsberichten, er staat vaak wel wat in van Keulen, maar zo gemakkelijk geraken we daar nu ook weer niet. 'Die tyd es cort, der es hier vele te doene.' Ik heb het vroeger tientallen keren gepyrograveerd in houten borden en op plankjes allerhande. Onze kinderen slopen ons steeds meer en meer op, en het zingen, het atelier, het geschrijf, den afwas, 't moet allemaal gedaan worden. Zomaar eventjes twee, drie dagen ontsnappen, 't zal ten vroegste voor volgend jaar zijn. Maar we zijn er niet ongelukkig om. Het werk is zalmakend, we stellen het goed bij mekaar, en als we maar gezond zijn.

Ik ben de voorbije dagen fel in hout aan 't kappen. De vloer ligt bezaaid met kapperlingen. Mijn atelier is mijn vluchtheuvel, daar word ik niet gestoord, geen telefoon of klop op de deur, heel simpel voortdoen aan je werk, dat is zalig. Ne mens moet waakzaam blijven, dat zijn leven niet overwoekerd wordt door bijkomstigheden. 't Is een dagelijkse strijd.

Een paar maanden geleden kreeg ik bezoek van mijn oude vriend en professor, dom Ambroos Verheul, thans abt van de benedictijnerabdij Keizersberg in Leuven. Ik had hem twee grote afdrukken gegeven uit de reeks over de Apocalyps. Een maand geleden heb ik er gezongen voor de laatste overlevenden der monniken, plus een honderdtal studenten die er nu logeren in de heilige cellen. Ik was gelukkig toen ik de prenten mooi ingekaderd zag hangen in een hal waar de monniken dagelijks passeren, in diep gepeins verzonken.

6 DECEMBER 1990

Toen ik in Rome de Vaticaanse musea bezocht, zag ik daar hele rijen onthoofde beelden, en wat verder een lange verzameling hoofden zonder lijf. Ten tijde van Michelangelo ontdekte men de Belvedere-torso: een meesterlijk stuk marmer, slechts een restant van een compleet mannelijk mensenfiguur. Armen, benen, hoofd: alles weg. De torso zelf ook nog aardig gekwetst. Maar het is een ongelooflijk sterk beeld gebleven. Wellicht was het met dit beeld in zijn achterhoofd dat Michelangelo de beroemde boutade bedacht: 'Een goed beeld mag je van de berg afrollen, het zal nog altijd een goed beeld blijven.' Boutades zijn slechts ten dele waar, laten we blij zijn dat zijn *David* nooit naar beneden gedonderd is. De wereld zou er zoveel armer door geworden zijn.

Artiesten zijn kwetsbare wezens. Hun werk is dat ook. Als het niet kwetsbaar is, dan is het gevoelloos, zonder liefde gemaakt. De weg naar schoonheid loopt door de lelijkheid. Je moet doorheen donkere tunnels om in het beloofde land te komen. Je moet echt doorheen de woestijn, 40 jaar, om in het land van melk en honing te arriveren. Dat zijn allemaal oeroude mythes. 't Is zoals de prinsen uit de sprookjes, die de hoog-

WWW.LANNOO.COM

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Omslagontwerp en vormgeving

Studio Lannoo

Omslagfoto

© Jan Verhaeghe

© Uitgeverij Lannoo nv en Willem Vermandere

D/2014/45/125 – ISBN 978 94 014 2408 0 – NUR 320

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.